

"גויל, גזית, כפיסין, לבנים" (משנה, בוא בתרא א, א)

איור 61: שומרה הבנויה אבני גויל (רוטר, 2008)

איור 62: אבני גזית מבזלת, אום-אל-קנטיר ברמת הגולן (יעקובסון, 2007)

איור 63: לבנים אדומות (Bakstenen, 2005)

המשנה אומרת: "השתפון שרצו לעשות מחצה בן צר, בונן את הפתל באמצע מקום שנהגו לבנות גויל, גזית, כפיסין, לבנים, בונים, הפל קמנהג המדינה" ובהמשך המשנה דנה בעובי הקיר הנבנה בסוגי האבן למיניהם. כאן נעסוק רק בסוגי האבנים.

הדרך המתאימה בשביל הבנאי היא ללקט אבני שדה לצורך הבנייה כפי שנהגו לבנות טרסות חקלאיות או שומרות. אבנים אלה הן בלשון המשנה אבני גויל, לדוגמה מבנה השומרה הבנוי אבני גויל (איור 61).

דרך אחרת המחייבת עבודת הכנה רבה יותר היא לסתת את אבני השדה לגודל אבן רצוי או לחצוב אבני בנייה במחצבה. אלה הן בלשון המשנה "אבני גזית" (ראו אבני הכותל באיור 2 ואיור 31). שני סוגי אבן עיקריים נמצאים בשטח ההררי שבארץ ישראל ובנוי ברובו סלע גיר בדרגות קושי מגוונות. בצפון הארץ נמצאים גם אזורים המכוסים בבזלת ואז אבני הגויל והגזית הן גם מבזלת (איור 62).

לעומת זאת באזורי העמקים שבארץ ישראל או בבבל הזרכים הקיימות היו לבנות בלבנים מחרסית. לבנה מלאכותית הבנויה מחרסית היא זו הנקראת בלשון המשנה לבינים (איור 63).

על אבן הבנייה הרביעית המופיעה במשנה, כפיסין, יש מחלוקת מהו חומר הבונה את אבן הבנייה. רש"י לכבא בתרא ב ע"א מפרש שהוא זהה ללבינים אך רק חצי ממנו בעוביו (ונקרא אריח), ויש אומרים: כפיסין. מפרש בגמרא אריח וקשה לר"י וכו' ככתוב בתוספות. ורשב"ש הקשה דבפסכת תעניות משמע דכפיס גופיה הוה דעץ דילוף דקורותיו של אדם פעודין עליו ככפיס מעץ יעננה. לכן נראה דכפיס לשון שבר

בין של עץ בין של אבנים. גליון תוספות. וכן פירש הרשב"ן ז"ל (שיטה מקובצת על בבא בתרא ב, א).

מקורות

יעקובסון, מ' (2007, 3 באוקטובר). מרכז בית כנסת אום אל קנטיר לאחר שעבר חשיפה ושיחזור מקיף [תמונה].

<https://he.wikipedia.org/wiki/קובץ:UMELKANTIR01.jpg#filehistory>

רוטר, מ' (2008, 31 בדצמבר). שומרה בוואדי ג'נן ליד כביש 443 [תמונה].

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/he/0/0e/Shomera33.jpg>

Bakstenen, S. (2005, July 20). *Pile of bricks* [Image].

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Stapel_bakstenen_-_Pile_of_bricks_2005_Fruggo.jpg